

STORTINGET

Innst. 379 S

(2018–2019)

Innstilling til Stortinget
fra utdannings- og forskningskomiteen

Dokument 8:129 S (2018–2019)

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Martin Henriksen, Jorodd Asphjell, Torstein Tvedt Solberg, Nina Sandberg, Hadia Tajik, Arild Grande, Eigil Knutsen, Siri Gåsemyr Staalesen og Jonas Gahr Støre om en bred kompetansereform for arbeidslivet

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en bred kompetansereform for arbeidslivet, basert på et rammeverk som inkluderer å:

1. ta initiativ til en forpliktende avtale med partene i arbeidslivet om gjennomføringen av en bred kompetansereform for arbeidslivet.
2. fremme forslag om et nasjonalt, partsstyrt kompetansefond for å muliggjøre kompetanseheving for den enkelte arbeidstaker.
3. fremme forslag om en endring i lov- og avtaleverket for å gi arbeidstakere mulighet til å opparbeide seg en rett til kompetanseheving gjennom arbeidslivet, og sikre at tillitsvalgte tas med i drøftinger om hvilken kompetanseutvikling virksomheten trenger.
4. innføre en «langtidsplan for livslang læring», som revideres jevnlig.
5. reformere utdanningssektoren for å tilpasse universiteter, høyskoler og fagskoler til livslang læring, blant annet ved en gjennomgang av finansierings-

systemene, ved en tettere kobling mellom utdanningene og arbeidslivet og ved å legge til rette for flere tilpassede utdanningstilbud.

6. gjennomgå systemet for realkompetanse for å gi arbeidstakere muligheten til å få dokumentert kompetanse slik at de kan ta det med videre.
7. opprette flere bransjeprogram for bransjer som er særlig utsatt for endring og omstilling, i første omgang varehandels- og transportnæringene og på sikt utvide til flere bransjer.»

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Kari-Anne Opsal, Nina Sandberg og Torstein Tvedt Solberg, fra Høyre, Kent Gudmundsen, Turid Kristensen, Marianne Synnes og Mathilde Tybring-Gjedde, fra Fremskrittspartiet, Carl I. Hagen og lederen Roy Steffensen, fra Senterpartiet, Marit Arnstad og Marit Knutsdatter Strand, fra Sosialistisk Venstreparti, Mona Fagerås, fra Venstre, Guri Melby, og fra Kristelig Folkeparti, Hans Fredrik Grøvan, viser til representantforslaget. Kunnskaps- og integreringsminister Jan Tore Sanner har uttalt seg om forslaget i brev av 9. mai 2019. Brevet følger som vedlegg til denne innstillingen.

Komiteen har avholdt åpen høring i saken 16. mai 2019.

Komiteen mener noe av det viktigste for å lykkes i dagens samfunn er kompetanse. Arbeidslivet er i stadig endring, og internasjonalisering og teknologiske nyvinninger gjør at kompetansebehovet endrer seg. Når kravene til kompetanse øker, blir arbeidsmarkedet blant

annet stadig trangere for dem uten fullført videregående opplæring.

Komiteen viser til NHOs kompetansebarometer, der seks av ti bedrifter forteller at de mangler riktig kompetanse. Undersøkelser fra en rekke bransjer viser videre at arbeidstakere etterspør muligheten til å få kompetansepåfyll, særlig innen digital kompetanse. Komiteen merket seg at det var bred enighet i arbeidstakerorganisasjonene og arbeidsgiverorganisasjonene i komiteens høring om å etablere et bedre system for etter- og videreutdanning. På bakgrunn av dette mener komiteen at behovet for kompetansepåfyll både er relevant for ufaglærte, de i arbeid, de utenfor arbeid og de med både kort og lang utdanning. Komiteen mener en kompetansereform må ta innover seg nettopp dette.

Komiteen viser til statsrådets svarbrev, hvor han viser til at regjeringen har varslet at den vil legge frem en stortingsmelding om kompetansereform i 2020.

Komiteen ønsker en kompetansereform velkommen og mener kompetansereform må sikre at flere får tilgang til korte, fleksible og relevante etter- og videreutdanningstilbud. Det er også viktig å sørge for at flere ufaglærte som står i arbeid, får anledning til å fullføre videregående opplæring eller fagopplæring.

Komiteen understreker at utviklingen av en kompetansereform må bygge på arbeidslivets behov for kompetanse. Hovedavtalen peker på at både den enkelte medarbeider og arbeidsgiver må ta ansvar for å utvikle kompetansen som trengs. Komiteen mener det er viktig at tiltakene i en kompetansereform bygger på et samarbeid mellom partene, og ikke undergraver partsdialogen på den enkelte arbeidsplass. En kompetansereform bør være et spleiselag mellom partene i arbeidslivet og staten.

Komiteen mener at i årene fremover må utdanningssystemet bygges og utvikles til å tilby kompetanse til flere, og systemet må tilpasses for et liv med læring. Mye av nøkkelen til at Norge har lyktes, ligger i god utnyttning av naturressursene som grunnlag for arbeid, verdiskapning og bosetting. Måten samfunnet er organisert på, med små forskjeller, et godt samarbeid på arbeidsplassene og en god økonomisk politikk, har bidratt til høy produktivitet i næringslivet. Arbeidskraft er Norges viktigste ressurs, og det er avgjørende for både vekst og produktivitet at Norge framover evner å sikre høy sysselsetting og gi den enkelte arbeidstaker bedre muligheter til å oppgradere arbeidskraften gjennom kompetansepåfyll og livslang læring.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, er glade for at regjeringen har revitalisert kompetanspolitikken og er i full gang med å lage kompetansereformen «Lære hele livet». Den tekno-

logiske utviklingen fører til at mange arbeidsoppgaver i arbeidslivet er i endring, samtidig som det blir færre jobber som krever liten eller ingen formell kompetanse. Flertallet mener at regjeringens kompetansereform må sikre at ingen skal gå ut på dato, og at flere skal kunne stå i jobb lenger, og ser frem til at reformen legges frem våren 2020.

Flertallet vil understreke at regjeringen allerede har gjennomført mange tiltak de siste årene for å sikre at flere arbeidstakere får mulighet til kompetansepåfyll, i tett samarbeid med partene i arbeidslivet. I 2017 ble regjeringen, partene i arbeidslivet, VOFO og Sametinget enige om Norges første nasjonale kompetansopolitiske strategi 2017–2021. Regjeringen har i 2019 satt i gang to ulike bransjeprogram, ett for bygg- og anleggsbransjen og ett for den kommunale helse- og omsorgssektoren, og flertallet ønsker å bygge videre på erfaringene fra disse programmene. Flertallet mener det er viktig å sikre flere korte og fleksible tilbud som kan kombineres med jobb, og der arbeidslivet og utdanningsinstitusjonene samarbeider tett. Et eksempel på dette er utviklingen av fleksible videreutdanningstilbud innen digital kompetanse, som Stortinget bevilget 37 mill. kroner til i 2019. Flertallet mener regjeringens kompetansereform må sikre et bedre samsvar mellom tilbud og etterspørsel i utdanningssystemet i årene fremover, og at tilbudene bør være lett tilgjengelig.

Flertallet viser til at regjeringen har gjennomført en rekke tiltak som løfter de med lavest formell utdanning de siste fem årene, blant annet satsingen på Kompetanseplussordningen, forsøk med modulstrukturert forberedende voksenopplæring, forsøk med modulstrukturerte læreplaner i flere lærefag i videregående opplæring og innføring av ordningen «fagbrev på jobb.» For å opprettholde limet i samfunnet; høy tillit, små forskjeller og aktiv deltakelse og medborgerskap, er det viktig å gi flere voksne mulighet til å fullføre videregående opplæring. Flertallet er glad for at regjeringen fremhever denne gruppen særskilt og ønsker å vurdere bedre ordninger for de som har videregående opplæring fra før, men som kan ha behov for et nytt fagbrev.

Flertallet mener regjeringens kompetansereform bør være et spleiselag mellom staten, arbeidsgivere og arbeidstakere. Både arbeidsgiver og arbeidstaker har et ansvar for å investere i kompetanse, men det er ofte en forutsetning at det finnes relevante tilbud i det formelle og uformelle utdanningssystemet. Flertallet er enig med regjeringen i at staten bør bidra med støtte dersom enkeltpersoner eller arbeidsgivere investerer mindre i kompetanse enn det som er nødvendig i et samfunnsperspektiv.

Flertallet mener det er bra at statsråden understreker rollen fylkeskommunene har som en regional kompetansopolitisk aktør, og slår fast at den regionale dimensjonen skal ha en fremtredende plass i regjeringens

gens kompetansereform. Skal man sikre at flere kan lære hele livet, må fylkeskommunene ta et større ansvar for å kartlegge og utvikle kompetansen i sine regionale arbeidsmarkeder, i tett samarbeid med arbeidsgivere, arbeidstakere og utdanningsinstitusjoner.

Flertallet vil ha en kompetansereform som omfatter hele arbeidslivet, og er glade for at flere av forslagene i dette representantforslaget støtter opp under den retningen regjeringen har staket ut. Flertallet ser frem til regjeringens varslede kompetansereform «Lære hele livet» og mener det er mer hensiktsmessig å se alle tiltak i en større sammenheng og behandle dem grundig som en del av en stortingsmelding.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at en kompetansereform er nødvendig i møte med rask teknologisk utvikling som er i ferd med å fundamentalt endre arbeids- og samfunnslivet slik vi i dag kjenner det. Viktige drivkrefter er digitalisering og automatisering. Det er vanskelig å overskue konsekvensene av teknologisk utvikling og ny kunnskap, men i en helt annen grad enn tidligere vil det bli nødvendig å fornye kompetanse gjennom yrkeskarrieren, og disse medlemmer mener dette må innebære en langt sterkere satsing på kunnskap og kompetanseheving som også gir bedre rettigheter for den enkelte arbeidstaker til å eie sin egen kompetanse. I fremtidens arbeidsliv vil de fleste bytte arbeidsoppgaver og kanskje også yrke flere ganger enn noen gang før. Økt absorpsjon av ny teknologi i norsk arbeids- og næringsliv kan gi bedre konkurransevne for norsk industri og norske bedrifter, men vil også stille nye og større krav til Norge som samfunn, og til virksomheter og bedrifter. Det trengs derfor et taktskifte og en mye kraftigere innsats for å sørge for at arbeidstakerne har kompetansen de trenger. Et slikt løft må gjøres i fellesskap, og kan ikke overlates til den enkelte eller til markedet.

Et land med arbeid og bosetting i alle regioner er fundamentet for et sterkt fellesskap og felles identitet, og dette betinger også en mer omfattende satsing på kompetanse over hele landet.

Disse medlemmer understreker at like muligheter til livslang læring er avgjørende for å hindre sosial ulikhet, fremme trygghet for arbeid og samfunnsdeltakelse, og sikre at samfunnet skal få dekket sine kompetansebehov. Når utdanningen ikke holder tritt med teknologien, fører det til ulikhet. Arbeidstakere uten kompetanse sorteres ut av arbeidsmarkedet, og høy ledighet og systematisk skjevfordeling undergraver samfunnet. Tiltrettelegging for livslang læring for alle er viktig for at ny teknologi bidrar til økt velferd og ny vekst, og ikke skyver større grupper ut av arbeidslivet. Arbeiderpartiets og Senterpartiets mål med kompetansereformen er

utdanning til alle, at Norge utvikler kunnskap og kompetanse på alle utdanningsnivå og tilpasser den til virksomhetenes og samfunnets endringsbehov, og disse forslagene bygger et rammeverk for en slik reform.

Disse medlemmer mener det på denne bakgrunn er behov for en bred kompetansereform, i tett samarbeid med partene i arbeidslivet og med aktuelle læresteder. Det trengs en gjennomgående satsing på langsiktig læring og på kompetanseutvikling som er relevant for arbeidsmarked og samfunnsliv. Kompetansereformen skal sikre både arbeids- og næringslivet og den enkelte arbeidstaker oppdatert kunnskap og kompetanse for et langt arbeidsliv i stadig utvikling. Nasjonale kompetansebehov ligger til grunn, men satsingene tilpasses behovene rundt om i landet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at Arbeiderpartiet har jobbet med en kompetansereform for arbeidslivet over flere år. Formålet med reformen som legges fram i forslaget, er tredelt: Å få flere mennesker i arbeid, flere til å forbli i arbeid, og bedre resultater i arbeidslivet.

Disse medlemmer ser kompetanse som grunnlaget for vekst og velferd over hele landet og viser til at Arbeiderpartiet i sitt alternative budsjett for 2019 allerede følger opp dette perspektivet med en kompetansesatsing på rundt 1,2 mrd. kroner ut over regjeringens forslag.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil vise til at dagens arbeidsliv er i konstant endring, og for å være oppdatert trengs det påfyll av kunnskap og kompetanse gjennom hele yrkeslivet. Det er derfor etter dette medlems syn viktig at alle gis muligheten til å utvikle sine evner gjennom hele livet. Det er bra for den enkelte og gir samfunnet mer kvalifisert arbeidskraft. På denne bakgrunn vil dette medlem vise til at Sosialistisk Venstreparti i sitt arbeidsprogram foreslår å innføre en rett til etterutdanning for alle arbeidstakere i Norge. Gjennom en etter- og videreutdanningsreform skal alle arbeidstakere få rettigheter til betalt permisjon for å ta etter- og videreutdanning. Dette forutsetter at det settes av midler i lønnsoppgjørene til finansiering av reformen. Videre vil Sosialistisk Venstreparti etablere en livsoppholdsytelse tilpasset voksne i utdanning, som sikrer at ingen må ta opp lån for å fullføre grunnskole eller videregående skole, og sikre voksenopplæringstilbud som kan kombineres med omsorgsforpliktelser og deltidsjobb/vikarjobb. Dessuten vil dette medlem understreke viktigheten av å styrke fagutdanningen og kvalifiseringsprogrammet i kommunene. Sosialistisk Venstreparti vil legge til rette for at voksne skal få et bedre utdanningstilbud med sikte på fagbrev, og jobbe for at tiltakene i kvalifiseringsprogrammet forbedres og blir mer individuelt tilpasset, slik

at det blir en reell inngangsdør til arbeidslivet. Dette medlem vil videre vise til at Norge er et land som er rikt på naturressurser og kunnskap. Disse fortrinnene kan brukes til å skape nye, bærekraftige arbeidsplasser og til å utvikle ny klimavennlig teknologi. De beste erfaringene fra norsk olje- og industripolitikk og -historie viser at Norge kan utvikle nye arbeidsplasser og verdier som kommer alle til gode. Klimavennlig industri har i mange år vært et konkurransefortrinn, og dette fortrinnet vil bli stadig viktigere. Dette medlem mener at Norge ikke lenger kan basere seg på olje- og gassinntektene alene, men må omstille seg på det grønne skriftet. Arbeidslivet vil endres som følge av dette, og vil ha behov for tilgang til ny og annen kompetanse.

Forpliktende avtale med partene i arbeidslivet

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at kompetanse er det viktigste grunnlaget for fortsatt verdiskaping, vekst og utvikling av velferdssamfunnet. Utdanning er nøkkelen til både integrasjon, inntekt, følelse av mestring og god helse, og ulikhet i utdanning fører til ulikhet i både arbeid og levekår. Det skal lønne seg å ta utdanning og kompetanseheving, da dette er av avgjørende betydning for både den enkelte og for samfunnsutvikling, produktivitetsvekst og fortsatt utvikling av innovasjon og konkurranseevne. Disse medlemmer mener at Norge må satse på et utdanningssystem hvor kvalitet i alle ledd vektlegges, og hvor det gjøres attraktivt å være lærer for våre barn, unge og andre som er brukere av våre utdanningsvirksomheter, og attraktivt å jobbe med kunnskap, kompetanse og forskning, og savner dette perspektivet i det regjeringen så langt har skissert. Muligheten til å erverve kompetanse, autorisasjon og videreutdanning må stimuleres ved at dette også vektlegges lønnsmessig og forplikter arbeidsgiver ved stillings- og lønnsvurdering.

For å kunne gjennomføre en god og tilpasset kompetansereform er partenes ansvar og involvering helt sentralt. Disse medlemmer vil ha en forpliktende avtale med partene i arbeidslivet om gjennomføringen av en bred kompetansereform for arbeidslivet, og viser til at Arbeiderpartiet allerede i 2016 foreslo å legge til rette for dette gjennom «Arbeidslivets kompetanseavtale».

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag.

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til en forpliktende avtale med partene i arbeidslivet om gjennomføringen av en bred kompetansereform for arbeidslivet.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til at det allerede er utarbeidet en kompetansopolitisk strategi mellom partene i arbeidslivet. Disse medlemmer er positive til et samarbeid mellom

myndighetene, partene i arbeidslivet og utdanningsinstitusjonene for å fremme og legge til rette for livslang læring, men mener samtidig at en politisk ikke skal legge direkte føringer for forhandlingene mellom partene, slik forslaget i punkt 1 kan forstås. Disse medlemmer er også usikre på om forslaget i realiteten åpner for et helt nytt avtaleverk, og er spørrende til om det er formålstjenlig. Disse medlemmer mener den felles målsettingen og intensjonen i forslaget bedre kan oppfylles gjennom å videreutvikle den allerede vedtatte strategien, der staten kan legge inn virkemidler og tiltak, framfor å opprette en ny parallell avtale.

Kompetansefond

Bedriftene og virksomhetene trenger trygghet for at staten er med på laget når et stort løft skal tas. Som del av kompetansereformen foreslår komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet å opprette et nasjonalt, partsstyrt kompetansefond der staten investerer i befolkningens kunnskap og kompetanse, basert på nasjonale behov, men tilpasset arbeidsplassenes regionale og lokale krav.

Partene i arbeidslivet skal styre kompetansefondet og inviteres til å utforme retningslinjer for bruk av midler fra fondet. Det legges til grunn at fondet skal fungere ubyråkratisk og baseres på mønsterpraksis. Virksomheter kan få midler fra fondet basert på avtaler om kompetanseutvikling mellom ledelse og arbeidstakere. Dette vil også bidra til å øke organisasjonsgraden i arbeidslivet.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om et nasjonalt, partsstyrt kompetansefond for å muliggjøre kompetanseheving for den enkelte arbeidstaker.»

Rett til kompetanseheving

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, mener en kompetansereform skal gjennomføres i tett samarbeid med partene i arbeidslivet, og er derfor generelt skeptiske til at en regjering eller et stortingsflertall skal endre avtaleverket uten at dette fremmes og vurderes som en del av forhandlingene mellom partene. Flertallet merker seg at arbeidsgiverorganisasjoner og enkelte arbeidstakerorganisasjoner uttrykker bekymring for at dette forslaget vil kunne bidra til å undergrave partsdialogen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener at muligheten til å holde seg oppdatert i et arbeidsliv i rask omstilling ikke bare kan være et individuelt ansvar, og arbeidstakere må vite at de ikke står alene, men får oppdatert kompetansen sin når de tren-

ger det. Derfor foreslår disse medlemmer at arbeidstakerne skal kunne opparbeide seg rett til etter- og videreutdanning gjennom et langt arbeidsliv, og viser særlig til at dette støttes av mange av arbeidstakerorganisasjonene.

Disse medlemmer understreker at partssamarbeid er en bærebjelke i kompetansereformen, og avviser dermed at forslaget skal kunne bidra til å undergrave partsdialogen. Tvert imot, reformen skal utvikles innen rammen av trepartssamarbeidet og i samarbeid med partene, og verdsette arbeidslivet som en viktig læringsinstitusjon. Når virksomheter skal vurdere kompetansebehov, må tillitsvalgte tas med på drøftinger, eksempelvis gjennom en plikt for både offentlige og private virksomheter om å gjennomføre en årlig drøfting med tillitsvalgte om kompetanseutvikling.

Langtidsplan for livslang læring

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti er opptatt av behovet for helhet og sammenheng i utdannings- og kompetansopolitikken. Disse medlemmer etterlyste i behandlingen av Meld. St. 4 (2018–2019) en forankring av kompetansereformen i langtidsplanen for forskning og høyere utdanning. Livslang læring vil for eksempel kreve at universitet og høyskoler får en helt annen rolle i å etter- og videreutdanne den voksne befolkningen, og denne endringen burde langtidsplanen for forskning og høyere utdanning ta høyde for. Disse medlemmer foreslår at det utarbeides en langtidsplan for livslang læring, og mener at en overordnet plan av denne typen vil bidra til å legge tydeligere ambisjoner og klarere rammer for en nødvendig, storstilt kompetanseheving i befolkningen. En langtidsplan for livslang læring bør rulleres jevnlig og ses i sammenheng med langtidsplanen for forskning og høyere utdanning. Disse medlemmer viser til at dette også er foreslått av flere arbeidstakerorganisasjoner.

Reformere utdanningssektoren

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, har lenge vært opptatt av å gjennomføre endringer for å sikre at utdanningssystemet er rustet til å møte arbeidslivets behov for fleksible kompetansetilbud. Regjeringen har derfor satt ned et ekspertutvalg om etter- og videreutdanning med eksperter fra utdanningsinstitusjoner, nærings- og arbeidsliv og forskere. Flertallet viser til at utvalget nylig har foreslått tiltak som skal sikre et tilstrekkelig sammenfall mellom tilbud og etterspørsel etter relevant og fleksibel etter- og videreutdanning for arbeidslivet fra videregående opplæring, fagskoler og i høyere utdanning. Flertallet ser frem til å vurdere de konkrete forslagene til

hvordan vi kan reformere utdanningssektoren for å sikre at flere får anledning til å gjennomføre relevant etter- og videreutdanning med høy kvalitet.

Flertallet mener gode fagskoler, både offentlige og private, er avgjørende for å lykkes med kompetansereformen. Flertallet er glad for at fagskolesektoren er inne i en god og viktig utvikling, og viser til at stortingsflertallet har satset betydelig på kvalitetshevende tiltak, både i fagskolemeldingen og i de påfølgende statsbudsjettene. Flertallet mener fagskolenes tette kontakt med lokalt arbeidsliv- og næringsliv gir dem en unik posisjon til å utvikle korte og relevante kurs med høy kvalitet. Flertallet mener fagskolene vil spille en viktig rolle i regjeringens kompetansereform Lære hele livet, og i utviklingen av kortere og fleksible etter- og videreutdanningsprogram.

Flertallet gleder seg over at Arbeiderpartiet her, blitt inspirert av regjeringens varslede politikk og arbeidet regjeringen allerede har igangsatt. Flertallet ser det som lite hensiktsmessig å be regjeringen vurdere flere tiltak som regjeringen allerede er i gang med å vurdere i en varslet kompetansereform, og som flertallet allerede har trukket frem som innspill til regjeringen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti understreker at lik tilgang til læring vil kreve at kunnskapsinstitusjonene bidrar mer til etter- og videreutdanning. Dette betyr at universiteter og høyskoler må rigge utdanningstilbudet annerledes, men det betyr også en bedre utnytting av potensialet i videregående opplæring, fagskoler, desentralisert utdanning, studiesentra og studieforbund.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at Arbeiderpartiets distriktsutvalg i 2018 har foreslått en kraftig styrking av studiesentrene og det desentraliserte utdanningstilbudet over hele landet. Det er også behov for en langt tettere kobling mellom utdanning og arbeidsliv, fra grunnskole til høyere utdanning og forskning, og disse medlemmer har her store forventninger til den varslede stortingsmeldingen om arbeidslivsrelevans i høyere utdanning.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ser behov for å stimulere til utvikling av et bredere etter- og videreutdanningstilbud ved universiteter og høyskoler, som i dag er avhengig av deltakerbetaling og varierende etterspørsel. Videre mener disse medlemmer det kan være nyttig å samtidig gjennomgå finansieringen av fagskolene som et bidrag til også å utvikle deres rolle som tilbydere av etter- og videreutdanning.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå finansieringssystemene for fagskoler, universiteter og høyskoler, og vurdere justeringer for å stimulere til utviklingen av flere etter- og videreutdanningsprogram.»

Disse medlemmer ser at høyere yrkesfaglig utdanning vil spille en viktig rolle for å dekke samfunnets framtidige kompetansebehov. Fagskolene dekker i dag samlet et vidt utdanningsspekter og er et selvstendig alternativ til universitets- eller høgskoleutdanning. I tillegg til videreutdanninger for personer med fag- eller svennebrev har etterutdanning som ikke har en naturlig plass i videregående opplæring eller ved universiteter og høyskoler, funnet sin plass i fagskolene. Disse medlemmer vil styrke fagskolenes funksjon som tilbydere av etter- og videreutdanning. I tillegg til å bygge ut fagskolesektoren med langt flere studieplasser i årene fremover, vil disse medlemmer også tilrettelegge for at fagskoler som allerede har utviklet gode tilbud på områder der det nasjonale behovet for kompetanse er stort, stimuleres til å videreutvikle og spre disse opplæringstiltak med egnet omfang og innhold utover landet.

Disse medlemmer vil styrke fagskolenes rolle i kompetansereformen, men ser det hensiktsmessig å prøve ut dette i begrenset skala i en tidlig fase, og fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for en prøveordning som innebærer at fagskoler etter søknad kan få tilskudd til å utvikle nasjonale moduler for etter- og videreutdanning på områder der kompetansebehovet er stort.»

Disse medlemmer viser til at universiteter og høyskoler, under regjeringen Stoltenberg II, fra 2011 ble pålagt å etablere Råd for samarbeid med arbeidslivet (RSA). Flere evalueringer tyder på at RSA har bidratt til bedre samarbeid mellom universiteter og høyskoler og arbeidsliv, men at det også er forbedringsområder for rådene. Disse medlemmer mener at det på denne bakgrunn bør vurderes å utvide rådets mandat til å særlig ha fokus på det økte behovet for etter- og videreutdanning i befolkningen, og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå rollen og mandatet til Råd for samarbeid med arbeidslivet (RSA), med sikte på å tydeliggjøre utdanningsinstitusjonenes sentrale rolle i å tilby etter- og videreutdanning.»

Utdanningsstøtte

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at regjeringen allerede har fått utredet hvordan Lånekassen kan innrettes for å gi bedre muligheter for utdanningsstøtte til voksne med

behov for videregående opplæring eller etter- og videreutdanning på hel- eller deltid. Flertallet merker seg at flere av forslagene komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet foreslår, allerede er utredet og under vurdering. Flertallet er glad for at det er bred politisk støtte for at regjeringen fortsetter å arbeide med en bred kompetansereform og vurderer mulige endringer av Lånekassen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det videre er behov for å gjøre tilpasninger i studiestøtten, og dessuten å endre og tilpasse regelverket til livslang læring, og viser til tidligere forslag om å åpne for mulighet for å få studiestøtte ved mindre enn 50 pst. studiebelastning, samt en mulighet for å få studiestøtte i mer enn åtte år i særlige tilfeller. Disse medlemmer mener disse forslagene også bør inngå i kompetansereformen, til tross for at regjeringspartiene tidligere har stemt dem ned i Stortinget.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan Lånekassen kan innrettes for å gi bedre muligheter for utdanningsstøtte til voksne med behov for videregående opplæring eller etter- og videreutdanning på hel- eller deltid. Regjeringen oppfordres i denne sammenheng særlig til å utrede:

- endring av kravet om 50 pst. studier for å få utdanningsstøtte, slik at også utdanning av mindre omfang kan gi mulighet for utdanningsstøtte,
- utvidelse av maksimumsgrensen på åtte år for studiestøtte i særlige tilfeller,
- heving av aldersgrensen for redusert studiestøtte fra dagens maksimumsgrense på 45 år,
- egne ordninger for stipend, tilleggs lån og tilbakebetaling for voksne.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet registrerer at både arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjonene påpeker behovet for endringer som klargjør og sikrer ordninger for livsopphold, rett til etter- og videreutdanning, og voksnes rett i det ordinære utdanningssystemet. Samtidig påpekes det et behov for en grenseoppgang slik at ikke virksomhetene pålegges et ansvar som går ut over det som er virksomhetenes behov for kompetanse. Disse medlemmer mener det er nødvendig å ramme dette inn slik at kompetanseheving ut over det som med rimelighet kan anses som virksomhetens behov, er et samfunnsansvar som ikke må belastes den enkelte virksomhet.

Realkompetanse

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Ven-

streparti viser til at det også må legges til grunn at realkompetanse kan opparbeides gjennom lønnet eller ulønnet arbeid, utdanning, organisasjonserfaring eller på andre relevante måter, og at dette kan dokumenteres for den enkelte arbeidstaker. Livslang læring må realiseres i et samspill mellom individuelt initiativ, tilrettelegging på arbeidsplassen og offentlig støtte, og disse medlemmer mener det må utredes bedre måter å gi arbeidstakere muligheten til å få dokumentert kompetanse slik at de kan ta det med videre i yrkes- og arbeidslivet.

Bransjeprogram

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil løfte fram at en kontinuerlig og etterspørselsstyrt utvikling av bransjeprogrammer i flere sektorer blir en nøkkel for å lykkes i et felles kompetanseløft. Oppstarten av flere bransjeprogrammer bør skje i bransjer særlig utsatt for endring og omstilling.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at Arbeiderpartiet tidligere har foreslått å opprette egne bransjeprogrammer innen både byggenæringen, helse- og omsorgssektoren og varehandel- og transportnæringene. Disse medlemmer mener utvidelsen til flere bransjer bør følge kompetanseutviklingsbehovet tett.

Disse medlemmer mener at kompetanse gjennom hele livet må være et fellesskapsanliggende. I møte med en krevende tid og med sterk internasjonal konkurranse konkurrerer Norge på kunnskap, kompetanse og kreativitet, og disse medlemmer viser til at kompetansereformen Arbeiderpartiet har foreslått, skal bidra til at norske arbeidsfolk er verdens beste arbeidere, og at reformforslagene må sees i sammenheng med Arbeiderpartiets store kompetansesatsing i budsjettet på rundt 1,2 mrd. kroner, som blant annet inkluderer et kompetansefond på i første omgang 100 mill. kroner, minst to nye bransjeprogrammer, tilskudd til desentraliserte utdanningstilbud og incentiver for opprettelse av flere tilpassede studietilbud.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en bred kompetansereform for arbeidslivet, basert på et rammeverk som inkluderer å:

1. fremme forslag om en endring i lov- og avtaleverket for å gi arbeidstakere mulighet til å opparbeide seg en rett til kompetanseheving gjennom arbeidslivet, og sikre at tillitsvalgte tas med i drøftinger om hvilken kompetanseutvikling virksomheten trenger,

2. innføre en 'langtidsplan for livslang læring', som revideres jevnlig,
3. reformere utdanningssektoren for å tilpasse universiteter, høyskoler og fagskoler til livslang læring, blant annet ved en tettere kobling mellom utdanningene og arbeidslivet og ved å legge til rette for flere tilpassede utdanningstilbud,
4. gjennomgå systemet for realkompetanse for å gi arbeidstakere muligheten til å få dokumentert kompetanse slik at de kan ta det med videre,
5. opprette flere bransjeprogram for bransjer som er særlig utsatt for endring og omstilling, i første omgang varehandels- og transportnæringene, og på sikt utvide til flere bransjer.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen gjennomgå finansieringssystemene for fagskoler, universiteter og høyskoler, og vurdere justeringer for å stimulere til utviklingen av flere etter- og videreutdanningsprogram.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen legge til rette for en prøvordning som innebærer at fagskoler etter søknad kan få tilskudd til å utvikle nasjonale moduler for etter- og videreutdanning på områder der kompetansebehovet er stort.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen gjennomgå rollen og mandatet til Råd for samarbeid med arbeidslivet (RSA), med sikte på å tydeliggjøre utdanningsinstitusjonenes sentrale rolle i å tilby etter- og videreutdanning.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen utrede hvordan Lånekassen kan innrettes for å gi bedre muligheter for utdanningsstøtte til voksne med behov for videregående opplæring eller etter- og videreutdanning på hel- eller deltid. Regjeringen oppfordres i denne sammenheng særlig til å utrede:

- endring av kravet om 50 pst. studier for å få utdanningsstøtte, slik at også utdanning av mindre omfang kan gi mulighet for utdanningsstøtte,
- utvidelse av maks grensen på åtte år for studiestøtte i særlige tilfeller,
- heving av aldersgrensen for redusert studiestøtte fra dagens maks grense på 45 år,
- egne ordninger for stipend, tilleggs lån og tilbakebetaling for voksne.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen gjennomføre en bred kompetansereform for arbeidslivet basert på et rammeverk som inkluderer å:

1. fremme forslag om en endring i lov- og avtaleverket for å gi arbeidstakere mulighet til å opparbeide seg en rett til kompetanseheving gjennom arbeidslivet, og sikre at tillitsvalgte tas med i drøftinger om hvilken kompetanseutvikling virksomheten trenger,
2. innføre en «langtidsplan for livslang læring», som revideres jevnlig,
3. reformere utdanningssektoren for å tilpasse universiteter, høyskoler og fagskoler til livslang læring, blant annet ved en tettere kobling mellom utdanningene og arbeidslivet og ved å legge til rette for flere tilpassede utdanningstilbud,
4. gjennomgå systemet for realkompetanse for å gi arbeidstakere muligheten til å få dokumentert kompetanse slik at de kan ta det med videre,
5. opprette flere bransjeprogram for bransjer som er særlig utsatt for endring og omstilling, i første omgang varehandels- og transportnæringene, og på sikt utvide til flere bransjer.

Forslag fra Arbeiderpartiet:*Forslag 6*

Stortinget ber regjeringen ta initiativ til en forpliktende avtale med partene i arbeidslivet om gjennomføringen av en bred kompetansereform for arbeidslivet.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om et nasjonalt, partsstyrt kompetansefond for å muliggjøre kompetanseheving for den enkelte arbeidstaker.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råder Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k:

Dokument 8:129 S (2018–2019) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Martin Henriksen, Jorodd Asphjell, Torstein Tvedt Solberg, Nina Sandberg, Hadia Tajik, Arild Grande, Eigil Knutsen, Siri Gåsemyr Staalesen og Jonas Gahr Støre om en bred kompetansereform for arbeidslivet – vedtas ikke.

Oslo, i utdannings- og forskningskomiteen, den 6. juni 2019

Roy Steffensen

leder

Mathilde Tybring-Gjedde

ordfører

VEDLEGG**Brev fra Kunnskapsdepartementet v/statsråd Jan Tore Sanner til utdannings- og forskningskomiteen, datert 9. mai 2019****Svar på representantforslag nr. 129 S (2018-2019) om en bred kompetansereform for arbeidslivet**

Jeg viser til representantforslaget fra stortingsrepresentantene Martin Henriksen, Jorodd Asphjell, Torstein Tvedt Solberg, Nina Sandberg, Hadia Tajik, Arild Grande, Eigil Knutsen, Siri Gåsemyr Staalesen og Jonas Gahr Støre om en bred kompetansereform for arbeidslivet.

Regjeringen vil legge frem en melding til Stortinget om *Kompetansereformen Lære hele livet* våren 2020. Arbeidet med reformen er i full gang, blant annet med en satsing på 130 mill. kroner i statsbudsjettet for 2019. Dette kommer i tillegg til blant annet den historiske satsingen på etter- og videreutdanning for lærere.

Målet med Kompetansereformen er at ingen skal gå ut på dato og at flere skal kunne stå i jobb lenger. Den teknologiske utviklingen fører til at mange arbeidsoppgaver faller bort, og at nye oppgaver som krever annen type kompetanse kommer til. Samtidig blir det stadig færre jobber som krever liten eller ingen formell kompetanse. Høyt utdannede opplever også endringer som krever faglig påfyll. Mer enn noensinne er det behov for en arbeidsstyrke som har evne til å lære hele livet og omstille seg i tråd med nye kompetansekrav.

Regjeringen samarbeider med partene i arbeidslivet om kompetansepolitikken. I 2017 undertegnet regjeringen, partene i arbeidslivet, VOFO og Sametinget *Nasjonal kompetansepolitisk strategi 2017-2021*. Det felles målet i strategien er å bidra til at enkeltmennesker og virksomheter har en kompetanse som gir Norge et konkurransedyktig næringsliv, en effektiv og god offentlig sektor, og gjør at færrest mulig står

utenfor arbeidslivet. Regjeringen har etablert Kompetansepolitisk råd, som jeg leder, med representanter for de organisasjonene som har undertegnet strategien. Rådet har som oppgave å følge opp strategiens mål. Rådet gir også innspill til innholdet i Kompetansereformen. Tiltakene som er i gang er i stor grad utviklet i samarbeid med partene i arbeidslivet.

Høsten 2018 reiste flere medlemmer av regjeringen rundt i landet på en turné for å få innspill fra representanter fra arbeids- og næringsliv, fagskoler og universiteter og høyskoler og fylker. En klar tilbakemelding er at det er behov for korte og fleksible tilbud som kan kombineres med jobb, og der arbeidslivet og utdanningsinstitusjoner samarbeider om å utvikle tilbud.

Regjeringen har opprettet et tilskudd til utvikling av fleksible videreutdanningstilbud. I 2019 skal det tildeles 37 mill. kroner til prosjekter som skal utvikle videreutdanningstilbud innenfor digitalisering. Høyskoler, uni-

versiteter eller fagskoler samarbeider med bedrifter og næringsliv om å utvikle tilbudene. Videreutdanningen skal kunne kombineres med tilnærmet full jobb, for eksempel gjennom inndeling i moduler, nettbasert opplæring og/eller samlinger. Satsingen er en styrking fra 10 mill. kroner som kom i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2018. Kompetanse Norge delte ut støtte til åtte prosjekter i 2018.

Kompetansereformen må være et spleiselag mellom staten, arbeidsgivere og arbeidstakere. Regjeringen har satt i gang bransjeprogram som er et samarbeidsprosjekt med partene i arbeidslivet. Etter innspill fra partene i arbeidslivet starter vi med bransjeprogram innenfor kommunal omsorg og bygg- og industri hvor det er store kompetansebehov. Partene i arbeidslivet foreslår innholdet i bransjeprogrammet. Staten vil betale for å utvikle tilbud og drifte offentlige tilbud, mens arbeidsgivere setter av arbeidstid og arbeidstakere investerer noe fritid til å delta i kompetanseutvikling. Det er satt av 30 mill. kroner til bransjeprogram i 2019. Dette er et nybrottsarbeid og det er derfor viktig å vurdere hvordan bransjeprogrammene fungerer før vi ev. utvider til flere bransjer.

En viktig del av regjeringens Kompetansereform er å bidra til bedre samsvar mellom det arbeidstakere og virksomheter har behov for av kompetanseutvikling og tilbudene som finnes i det offentlige utdanningssystemet. Det er også viktig at de som trenger kompetanseutvikling lett kan finne frem til tilgjengelige tilbud. Kompetansereformen vil derfor inneholde flere tiltak som skal bidra til at tilbud og etterspørsel finner hverandre bedre enn i dag. Regjeringen er bl.a. i gang med å utvikle en nasjonal digital karriereveiledningstjeneste med informasjon og en tilknyttet e-veiledning. Bedre tilgang til karriereveiledning vil bidra til raskere omstilling i arbeidslivet, mindre utstøting og en bedre utnyttelse av befolkningens kompetanse. Kompetansereformen vil også inneholde tiltak for å forbedre systemet for realkompetansevurdering.

Kompetansebehovene og tilgangen på kompetanseutvikling er ikke de samme i hele landet. Regjeringen vil styrke fylkeskommunenes rolle som regional kompetansepolitisk aktør, og deres ansvar for å bidra til at regionale arbeidsmarkeder har tilgang til den kompetansen og den kompetanseutviklingen som er nødvendig. Den regionale dimensjonen er viktig i regjeringens Kompetansereform.

Læring på arbeidsplassen er den viktigste kilden til læring for de fleste voksne. Denne kompetanseutviklin-

gen er i hovedsak den enkelte og virksomhetenes ansvar. Arbeidsgiver har ansvar for å investere i kompetanse som er nødvendig for virksomhetenes behov og for å gi ansatte nødvendig opplæring for å kunne utføre arbeidet på en trygg og sikker måte. Hver enkelt har også et ansvar for å skaffe seg kunnskap og ferdigheter som det er behov for i arbeidslivet. Statens rolle er å legge til rette for at det finnes relevante tilbud i det offentlige utdanningssystemet og at det er god tilgang på informasjon. Staten har også en rolle i å kompensere for markedssvikt dersom enkeltpersoner og virksomheter investerer mindre enn det som er samfunnsøkonomisk lønnsomt.

Regjeringen har en rekke tiltak som skal løfte de som har lav formell utdanning. Et eksempel er Kompetansepluss-ordningen som gir ansatte opplæring i grunnleggende ferdigheter på arbeidsplassen. Regjeringen har doblet midlene til Kompetansepluss-ordningen fra 2013 til 2019. I 2019 vil det bli tildelt om lag 172 mill. kroner totalt til opplæring for arbeidstakere som har svake grunnleggende ferdigheter. Regjeringen har også satt i gang forsøk med modulstrukturert forberedende voksenopplæring og forsøk med modulstrukturerte læreplaner i flere lærefag i videregående opplæring. Målet er å utvikle en mer fleksibel og effektiv opplæring for voksne som trenger grunnskole eller fagbrev. Forsøkene ble startet opp i 2017, og i 2019 er det satt av 36,3 mill. kroner til en kraftfull utvidelse av forsøkene. I 2018 fikk også regjeringen innført en permanent ordning med fagbrev på jobb. Fagbrev på jobb er en ordning der personer som er i lønnet arbeid kan bli realkompetansevurdert, få opplæring på arbeidsplassen og ta fagbrev på grunnlag av dette. Det gir flere mulighet til å ta et fagbrev. I tillegg er regjeringen i gang med å vurdere bedre ordninger for de som har videregående opplæring fra før, men som kan ha behov for et nytt fagbrev.

Regjeringen har satt ned et ekspertutvalg om etter- og videreutdanning med eksperter fra utdanningsinstitusjoner, nærings- og arbeidsliv og forskere. Seniorforsker Simen Markussen fra Frischsenteret leder utvalget. Utvalget har fått som mandat å undersøke hvilke udekkede behov som finnes for etter- og videreutdanning i dag og i hvilken grad utdanningssystemet er i stand til å møte arbeidslivets behov for fleksible kompetansetilbud. Utvalget skal også undersøke om rammebetingelsene for investering i ny kompetanse er tilstrekkelig gode for bedriftene, og om den enkelte har gode nok muligheter til å omskolere seg. Utvalget leverer sin rapport til meg 4. juni 2019. Utvalgets arbeid vil utgjøre et viktig grunnlag for Kompetansereformen og regjeringen vil vurdere forslagene i rapporten når den foreligger.

Med Kompetansereformen vil regjeringen utvikle en politikk for å lære hele livet som omfatter hele arbeidslivet. Regjeringen har som ambisjon at utdan-

ningssystemet og ordninger for å lære hele livet skal kunne svare raskt på endringer i kompetansebehov. Meldingen til Stortinget vil oppsummere status i Kompetansereformen våren 2020. Det er imidlertid viktig å understreke at arbeidet med å skape gode betingelser for at alle skal kunne lære hele livet er et langsiktig prosjekt. Meldingen vil derfor også trekke opp politikktutviklingen for årene som kommer.

